

Et@lon: internet alapú értékelési rendszer fejlesztése és alkalmazása az oktatásban

*Információs adatbázisok kialakítása, hozzáférhetőség az információkhoz,
azok gyakorlati felhasználhatósága*

1. Bevezetés: változó világ

Ha valaki olvasta, vagy akárcsak beleolvastott Thomas L. Friedman *És mégis lapos a Föld* című könyvébe¹, annak számára bizonyára világossá vált, hogy a modern infokommunikációs eszközök és rendszerek, az internet radikálisan átalakítja világunkat. Ez érvényes a munkára, a tanulásra és a hétköznapi kapcsolattartásra is. Ahogy Friedman írja a könyvében, mára gyakorlattá vált az Egyesült Államokban, hogy a kis és közepes kórházak radiológusai indiai és ausztrál kollégákkal végeztetik el a CT-k és MRI-k elemzését (jellemzően amíg ők alszanak). Az indiai Bangalorban százszámra keletkeztek ügyfélszolgálati, gyors hírszerkesztői vagy éppen könyvelői munkalehetőségek, amelyekhez – gyors és megbízható internetkapcsolaton keresztül – a világ távoli pontjáról kapják a hívásokat (ügyfélszolgálat), a friss híreket (hogy ezeket tömörítsék a világ nagy hírügynökségei számára), vagy éppen könyvelési adatokat (hogy a nagy mennyiségű, szakértelmet igénylő, de a konkrét ügyféllel való kapcsolatot nélkülöző munkafázisokat elvégezzék, és ezt a megbízó könyvelő cég számára visszaküldjék). Mindez már nem a jövő, hanem a jelen.

A nagy informatikai cégek számos olyan programot, eszközt, módszert, eljárást fejlesztettek ki, amelyek forradalmasítják az oktatás módszertanát². Alapvető kérdés, hogyan viszonyul ehhez az iskolai oktatás. Képes-e lépést tartani a fejlődéssel?

Ma a diákok jelentős része „online” életet él. Az iskola után e-mailen, interneten tartják egymással a kapcsolatot, információt cserélnek, beszélgetnek (chatelnek), használják az msn-t, az internetes telefont (pl. skype), az internetes forrásokat feladataik megoldásához.

2. Autonómia, elszámoltathatóság, értékelés

A modern társadalmakra jellemző tagoltság, sokszínűség visszatükröződik az oktatási rendszerrel szembeni igényekben, elvárásokban is. Mára elfogadott tény: az oktatás közösségi szolgáltatás, amelynek illeszkednie kell nemcsak időben, hanem térben is a változó igényekhez, hasonlóképpen figyelembe kell venni az általános társadalmi elvárások mellett a konkrét helyi igényeket, az intézmény használóinak – diákok, szülők, pedagógusok, a végzeteket fogadó más intézmények, szervezetek – elvárásait, törekvéseit is. Mindez feltételezi, hogy az egyes intézmények – bár országonként nagyon eltérő, de összességében a 80-as évektől kezdve mégis növekvő – autonómiával bírnak programjuk, szervezeti működésük stb. meghatározását illetően (lásd részletesebben: Halász 2001). Az autonómia természetes módon jár együtt a felelősségvállalással, ezen keresztül pedig az elszámoltathatósággal. Az intézménynek – óvodának, iskolának, kollégiumnak stb. – olyan kérdésekre kell konkrét, tényekkel igazolható választ adni, mint például:

- Elértük-e a céljainkat?
- Elégedettek az érintettek a munkánkkal, teljesítményünkkel, szolgáltatásainkkal – és mi magunkkal?

¹ A The New York Times Pulitzer-díjas írója ezzel a könyvvel elnyerte a Financial Times „Az év gazdasági könyve” címet.

² Lásd például: a <http://office.microsoft.com/en-us/assistance/HA012319221033.aspx> oldalt, itt a „Watch demo” programindítási lehetőséget.

- Mennyibe kerültek nekünk az eredmények?
- Hogyan gazdálkodtunk az erőforrásainkkal?
- Jogszerű és szakszerű a működésünk?
- Változtunk? Miben? Mennyit? Miben kellene?
- Hogyan boldogulnak a diákjaink a későbbiekben?
- Milyenek a feltételeink? És milyenek kellene lenniük?

Ha ezekre a kérdésekre keresünk választ, akkor értékelnünk kell az intézmény munkáját, szervezeti működését, eredményeit, az eredményeket meghatározó tényezőit, folyamatait. Az értékelés tehát egyrészt az átláthatóság és elszámoltathatóság, másrészt a fejlesztés eszközeként jelenik meg. (Az intézményértékelésről lásd például: MacBeath–Schratz–Meuret–Jakobsen 2000; magyar kiadás, 2006.)

Kézenfekvő, ha az értékelés megvalósításához, az eredmények elemzéséhez és folyamatos nyomon követéséhez – ahogy ezt az 1. pontbeli változásoknál jeleztük – az oktatás területén is építünk a modern IKT lehetőségekre, alkalmazásokra.

3. Az et@lon: egy lehetséges megvalósítás

Az intézmények szakszerű, gyors és költséghatékony értékelésének támogatására fejlesztette ki a Qualitas T&G Kft. az et@lon internetalapú értékelési rendszert³. Ennek megfelelően minden olyan területen alkalmazható, amelyen az értékeléshez szükséges információk írásban (kérdőív, teszt segítségével) gyűjthetők össze.

A rendszer alkalmas:

- szervezeti vizsgálatokra: kultúra/klíma, eredményesség, hatékonyság, partneri igény, elégedettség;
- projektek értékelésére: bemenet, kimenet, az eredmény hatásvizsgálata;
- egyéni szinten: tudás, kompetencia vizsgálatára (pl. tanulók/hallgatók tárgyi tudása, kompetenciája).

Az értékeléssel, méréssel szemben támasztott elvárások

- Rendszer jellegű, tehát nemcsak az egyes – konkrétan megnevezett – területek adott évfolyamon történő vizsgálatát teszi lehetővé, hanem időben longitudinális vizsgálatokhoz vezet.
- A különböző vizsgálati elemek egymással összekapcsolhatók, így a szociokulturális jellemzők, a tanulási attitűd és a teljesítményjellemzők, illetve a neveltségre vonatkozó információk intézményenként és a helyi rendszer egészére vonatkozóan elemezhetők.
- Moduláris, tehát választható egységekből építkeznek, új elemekkel kiegészíthető.
- Továbbépíthető adatbázist eredményez.
- Monitor jellegű, tehát az egymást követő években történő vizsgálatok trendelemzést tesznek lehetővé, hozzájárulnak az egyes korosztályok fejlődésének (pedagógiai hozzáadott érték) megítéléséhez.

4. Példa az alkalmazásra

Nemzetközi kutatási tapasztalatok alapján a vezetés a második legfontosabb intézményi tényező, ami meghatározza a tanulók előrehaladásának, teljesítményének fejlődését (Hallinger–Heck 1998; Leithwood–Seashore Luis– Anderson–Wahlstrom 2004). Ez önmagában meghatározó fontosságúvá teszi a vezetői munka értékelését. A

³ A Qualitas T&G Kft. széles körű értékelési, fejlesztési és képzési szolgáltatásokat nyújt iskolafenntartók és intézményeik számára. Az et@lon rendszerről további információ a www.qualitas.hu oldalon az et@lon logó alatt olvasható.

magyarországi szabályozás szerint ez törvényi kötelezettsége az intézmények fenntartóinak, ugyanakkor érdeke az érintett vezetőknek is személyes eredményességük, hatékonyságuk növelése érdekében.

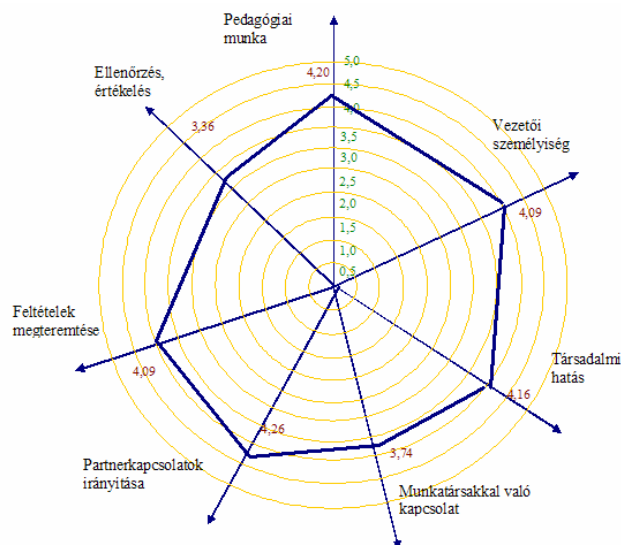
A Qualitas által kidogozott – és több megyei jogú városban, megyében a megbízók megalábolódására alkalmazott – vezetőértékelési rendszer tényekre alapozott, a fejlesztést és a minősítést is támogatja. Az értékelés a következő területeket tartalmazza:

- pedagógiai munka;
- ellenőrzés, értékelés, ösztönzés;
- személyi és anyagi feltételek megteremtése;
- partnerkapcsolatok irányítása;
- munkatársakkal való kapcsolat;
- társadalmi hatás;
- vezetői személyiség, képesség, stílus.

Az itt felsorolt területeket több kérdés segítségével tesszük vizsgálhatóvá, értékelhetővé. Pl.: az ellenőrzés, értékelés és ösztönzés területre vonatkozóan 13 kérdés alapján tájékozódunk, melyek között az értékelés (az intézményi működés területeire, személyekre) tervszerűségét, a szakmai ellenőrzés gyakoriságát, a visszajelzést, az alkalmazott ösztönzési formákat stb. vizsgáljuk. A pedagógusok ötfokú skálán (1: egyáltalán nem elégedett, 5: teljes mértékben elégedett) adnak visszajelzést arra vonatkozóan, milyenek látják az adott vezető tevékenységét, működését az adott területen.

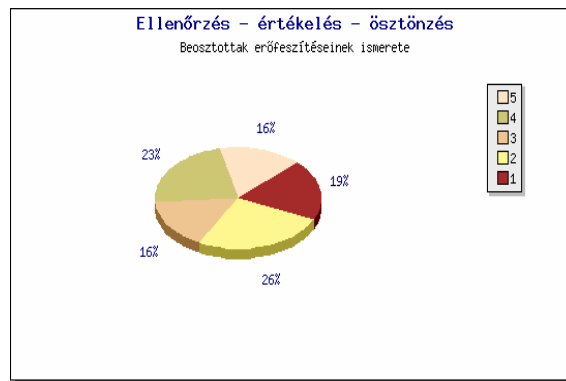
Az értékelés modulrendszerű, minimálisan tartalmazza a vezetők önértékelését, valamint a pedagógusoknak a vezetővel kapcsolatos véleményét a fentiekben meghatározott hét területen. (Igény szerint a vizsgálat kiegészül dokumentumelemzéssel, interjúval is.)

A kérdőíves vizsgálathoz az érintettek – a vezető és a nevelőtestület tagjai – felhasználónevet és jelszót kapnak az et@lonba való belépéshez. Kitéltük interneten a kérdőíveket, az eredmények adatbázisba kerülnek, és azonnal elérhető válnak az alapstatisztikák. Grafikonok és diagramok is segítik az eredmények értelmezését. Az 1. ábra egy vezetőnek a hét vizsgált területen elért eredményét mutatja. A „pókháló jó áttekintést nyújt arról, hogy a vezető mely területeken milyen eredményt produkált munkatársai visszajelzése szerint. Ennek segítségével jól azonosítható az erősségek (pl. pedagógiai munka vagy partnerkapcsolatok irányítása), valamint a fejlesztendő területek (pl. ellenőrzés, értékelés).

1. ábra. Vezetői „pókháló”

A 2. ábra egy nagyvárosban megvalósított értékelésnek az adott kérdésre vonatkozó megoszlását mutatja. Az összesített adat az összes válaszadó pedagógus értékelésének (közel 1500 fő) a városi vezetőkre vonatkozó megoszlását mutatja. Látható, hogy a válaszadók több mint fele jónak vagy megfelelőnek tartja a vezetők tevékenységét az értékelés területén, de közel egyötödük kifejezetten elégedetlennek mondható. Ez egyértelműen jelzi, hogy e ponton szükség van fejlesztő beavatkozásra.

2. ábra. Beosztottak erőfeszítésének ismerete (nagyvárosi összesített adat)

Végezetül az 1. táblázat egy példát mutat arra, hogy az et@lon segítségével – a dinamikus adatbázist használva – milyen összevetési lehetőségeket tesz lehetővé. Az összehasonlító táblázat mutatja a két vizsgált nagyváros közötti eltéréseket, és az egyes kérdéseken belüli elégedettség megoszlásokat is.

1. táblázat. Nagyvárosi vezetők összehasonlító adatai az önképzés és munkabírás területén

Vizsgált terület	Nagyváros 1	Nagyváros 2	Összesen
7. Vezetői személyiség, képességek, stílus ☒			
1. Folyamatos önképzés	1. Folyamatos önképzés	1. Folyamatos önképzés	1. Folyamatos önképzés
Válaszok száma/Ebből érvényes	1494/1336 (89.42%)	362/335(92.54%)	2044/1841(90.07%)
Átlag/Rel.Szórás/Abs.Szórás	1.73/0.51/0.72	1.53/0.57/0.68	1.68/0.52/0.72
(1)5 teljes mértékben elégedett	49.93% (667)	64.48% (216)	53.18% (979)
(2)4	32.86% (439)	25.07% (84)	31.18% (574)
(3)3	13.4% (179)	6.27% (21)	12% (221)
(4)2	2.32% (31)	1.79% (6)	2.12% (39)
(5)1 egyáltalán nem elégedett	1.5% (20)	2.39% (8)	1.52% (28)
(6)9	N/E (158)	N/E (27)	N/E (203)
	Grafikon	Grafikon	Grafikon
2. Munkabírás	2. Munkabírás	2. Munkabírás	2. Munkabírás
Válaszok száma/Ebből érvényes	1494/1448 (96.92%)	362/356(98.34%)	2044/1988(97.26%)
Átlag/Rel.Szórás/Abs.Szórás	1.57/0.52/0.67	1.29/0.46/0.44	1.51/0.51/0.64
(1)5 teljes mértékben elégedett	59.12% (856)	76.12% (271)	62.68% (1246)
(2)4	28.52% (413)	19.94% (71)	26.81% (533)
(3)3	9.46% (137)	2.81% (10)	8.05% (160)
(4)2	2.07% (30)	0.84% (3)	1.76% (35)
(5)1 egyáltalán nem elégedett	0.83% (12)	0.28% (1)	0.7% (14)
(6)9	N/E (46)	N/E (6)	N/E (56)
	Grafikon	Grafikon	Grafikon

Az egyes intézmények, illetve fenntartók – megállapodás alapján – folyamatos hozzáférési lehetőséget kaphatnak az et@lonhoz, ami lehetőséget kínál számukra arra, hogy különböző összehasonlításokat végezzenek.

A vezetői tevékenység értékelésén túl az et@lon segítségével végeztünk:

- nagyvárosi szakképző intézményekben hozzáadottérték-mérést informatikából a 9. évfolyamon;
- idegen nyelvi tudásszint-vizsgálatot több évfolyamon;

- partneri igény- és elégedettségmérést tanulók és szülők körében;
- szervezeti kultúra vizsgálatot;
- képzés bevételeinek vizsgálatát szakképző intézményekben a végzett tanulók, munkáltatóik és a pedagógusok megkérdezésével

Talán a fenti példák is mutatják, hogy – megfelelő fejlesztéssel, kialakítással – az intézmények értékeléséhez szükséges vizsgálatok döntő mértékben elvégezhetők interneten keresztül.

A jövőbeli lehetőségek mértéke ma még szinte elképzelhetetlen: a tanulás támogatása, az egyénre szabott oktatás, az értékelés, ezek együttesének rendszerbe szervezése mindenképpen említendő. Abban biztosak lehetünk, hogy az új technológia átalakítja az oktatást és annak értékelését is. Erre a jövőre tekinthetünk félelemmel, de érdeklődéssel, kíváncsisággal, a tanulás szándékával is. Valószínűleg az utóbbi többet segíthet az alkalmazkodásban: hacsak nem kockáztatjuk, hogy az iskola legyen a modern kor dinoszaurusza.

Bibliográfia

- Friedman, Thomas L. 2005. *The World is Flat. A Brief History of the Twenty-First Century*. Farrar, Straus and Giroux, New York. (Magyar kiadás: Falcsik–Agárdi [2006, szerk., ford.: Bozai]: *És mégis lapos a Föld. A XXI. század rövid története*. Budapest, HVG.)
- Halász Gábor 2001. Decentralizáció és intézményi autonómia a közoktatásban. In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Budapest, Osiris. 155–176. p.
- Hallinger, P. – Heck, R. H. 1998. Exploring the Principal's Contribution to School Effectiveness: 1980–1995. In *School Effectiveness and School Improvement*. Vol. 9, No. 2. pp. 157–191.
- Leithwood, K. – Seashore Luis, K. – Anderson S. – Wahlstrom, K. 2004. *How Leadership Influences Student Learning*. Wallace Foundation.
- MacBeath, J – Schratz, M. – Meuret, D. – Jakobsen, L. 2000. *Self-evaluation in European Schools. A Story of Change*. London, RoutledgeFalmer. (Magyar kiadás: Baráth [2006, szerk.; ford.: Tóth]: *Önértékelés az európai iskolákban – egy változás története*. Szeged–Budapest, KÖVI-OKI. Magyar fejezetekkel bővített kiadás.)